

ІДЕЇ К. Д. УШИНСЬКОГО В КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСНОВНИКА НАРОДНИХ ШКІЛ ЗАПОРІЗЬКОГО КРАЮ М. КОРФА

Сєводнєва К. О.

аспірант

**Класичний приватний університет
м. Запоріжжя, Україна**

У сучасних умовах реформування освіти в Україні актуалізується проблема критичного аналізу й усвідомленого, адаптованого до нашого часу використання історичного досвіду вирішення освітянських завдань. Відтак особливо важливим для оптимізації освітнього процесу в сільських школах наразі є вивчення забутих сторінок історії розвитку освіти в запорізькому краї у другій половині XIX ст., коли в провінційному Олександрівську (нині обласний центр – м. Запоріжжя) було відкрито перші народні школи з метою подолання суцільної безграмотності після відміни кріпосного права.

Народна освіта в запорізькому краї (колишня Катеринославська губернія) розвивалася під впливом різних каталізаторів (дії наказів, постанов і Статуту навчальних закладів Російської імперії; суттєвих змін в економічній, соціальній, культурній сферах), але найсуттєвішим чинником були передові ідеї видатного педагога К. Ушинського, послідовником якого став організатор народної школи та земський гласний Олександрівського повіту барон Микола Корф.

У земських народних школах, організованих М. Корфом, було втілено передові ідеї К. Ушинського щодо змісту елементарної освіти, який вважав, що діти повинні знайомитися з навколишнім середовищем і життям народу, а основою навчання повинні стати реальні знання з історії, географії, народознавства й обов'язково – володіння рідною мовою.

До викладання навчальних предметів у народних школах було введено цілу систему методів, прийомів навчання учнів земських шкіл; особлива увага приділялася читанню, арифметиці. М. Корф розробив підручники, якими користувалися вчителі земських шкіл; наслідуючи ідеї К. Ушинського, великого значення педагог надавав наочності, функціями якої мало бути формування в учнів яскравого уявлення про конкретне мовне або математичне явище.

Переслідуючи виховну мету і спираючись на передові погляди К. Ушинського щодо першорядності народного виховання та значущості особистого прикладу вчителя як одного з засобів морального виховання, М. Корф складав цікаві тексти для читання, які навчали жити, працювати, заохочували до пізнання. Саме такі школи, в яких не було зубріння, прихильно зустріли в народі. Крім нових книг для читання відповідно до цього змісту мали використовуватись у школі інші принципи та методи навчання, що забезпечували міцну грамотність, але перш за все – духовний, релігійний, розумовий і моральний розвиток дітей [3].

З оперттям на педагогічні ідеї К. Ушинського, зокрема на його виступи проти перевантаження дітей навчальними заняттями [4, с. 194], М. Корф розробив

своєрідну концепцію навчання, багато положень якої вплинули на подальший розвиток педагогічної науки. Барон утверджував педагогіку як самостійну науку, зі своїм, тільки їй притаманним предметом дослідження. В роботах видатного земського вчителя простежувалися зв'язки педагогіки з іншими науками, давалося наукове вирішення таких проблем, як спадковість і виховання, взаємозв'язок загальноосвітнього та спеціального знання, методичних систем і творчого початку в учительській діяльності [3].

За ініціативою М. Корфа Олександрівська (нині м. Запоріжжя) повітова училищна рада та Бердянське й Маріупольське повітові земства, починаючи з 1869 р., щорічно друкували звіти про стан народної освіти у своїх повітах. У цих документах докладно висвітлювалися проблеми організації та фінансування сільських шкіл, їх програми, проведення екзаменів, методичної підготовки вчителів і багато інших питань. Наразі вищезазначені документи зберігаються в обласних архівах міста Запоріжжя, Донецька, Одеси, в архівах Запорізького та Бердянського краєзнавчих музеїв.

Відомий тоді на всю країну педагог і попечитель шкіл Олександрівського повіту М. Корф перевіряв знання вчителів та методи їхньої роботи, сам провів 22 зразкових уроки з арифметики, письма, звукового навчання грамоти, пристосовуючи кожен урок до завдань конкретної школи та враховуючи національність учнів [3].

Як і К. Ушинський, М. Корф виступав за «чудову, моральну школу, що розвиває та виховує» [3, с. 97].

З ініціативи й безпосередньої участі М. Корфа Олександрівському повіті було відкрито близько 70 земських шкіл. Педагог заснував земську школу як загальноосвітню з 3-річним терміном навчання, однокомплектну, де один учитель проводить заняття з усіма трьома класами: 1-го, 2-го, 3-го років навчання. Корфівські «тризимки», що являли собою класи-комплекти, продовжували функціонувати на Запоріжжі ще й у 40–60 рр. ХХ ст. [2].

В особистому листуванні з М. Корфом Костянтин Дмитрович Ушинський зазначив: «Якби Вас можна було помножити на кількість наших губерній – не кажучи вже повітів, – через 10 років Росія була б вже іншою! Але Ви і так багато робите одним своїм прикладом і Ваше ім'я пробуджує не одне сонне земство» [3, с. 109].

Отже, видатний педагог К. Ушинський підтримав появу земських шкіл (зокрема їх виникнення на запорізьких теренах), постійно підкреслюючи, що народна освіта має стати громадською справою. Земська школа по суті втілювала передові ідеї К. Ушинського щодо змісту елементарної освіти. Педагог зазначав, що діти повинні вивчати навколишню природу та народне життя, а основою навчання мають стати реальні знання, рідна мова та народна творчість. К. Ушинський вважав, що така школа може бути основою народної освіти.

Послідовник і продовжувач педагогічних ідей К. Ушинського барон Микола Корф започаткував і створив народну початкову школу на Катеринославщині (у сучасному запорізькому краї), піклувався про впровадження підручників та методичних рекомендацій щодо початкової освіти, застосування власних педагогічних ініціатив, забезпечення школи кваліфікованими учительсь-

кими кадрами. М. Корф був найактивнішим земським діячем, який став ініціатором учительських з'їздів.

Література:

1. Бондарчук О. А. *Розвиток освіти в запорізькому краї (кінець XVIII–XIX століття)* / О. А. Бондарчук // *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, 2010. – Вип. XXVIII. – С. 39–41.
2. *Державний архів Запорізької області: ф. 56, оп. 1, спр. 6, арк. 97.*
3. Кушніренко І., Жилінський В. *Барон Микола Олександрович Корф. Одержимий з провінції* / І. Кушніренко, В. Жилінський. – Запоріжжя: Дніпровський металург, 2010. – 221 с.
4. Медвідь Л. А. *Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: Навч. посіб.* / Л. А. Медвідь – К. : Вікар, 2003. – 335 с.